

СТАНОВИЩЕ

за дисертационния труд на **Мартина Танева Нинова**, редовен докторант по професионално направление 2.1. Филология, научна специалност „Испански език – синтаксис“ към катедра „Испанистика и португалистика“ на Факултета по класически и нови филологии към СУ „Св. Климент Охридски“

на тема **„Формални, семантични и прагматични аспекти на подчинените изречения за причина, цел и следствие в испанския език“**

от проф. д.ф.н. Максим Иванов Стаменов, Институт за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ към БАН

Дисертационният труд на докторанката **Мартина Танева Нинова** е изследване, посветено на формалните, семантичните и прагматичните аспекти на подчинените изречения за причина, цел и следствие. Предложената за защита работа е насочена към изследване на комуникативните аспекти на синтактичната структура на изречението в испанския език. Трудът се състои от 174 стр., от които 154 стр. представлява съдържанието на работата. Цитираната литература (стр. 155-174) наброява общо 163 заглавия на български, английски и испански език; посочени са също 12 източника на емпиричен материал на испански език. Структурата на дисертацията се състои от Въведение, три глави, Заключение и Библиография.

Във Въведението се формулират основните параметри на дисертационния труд. Конкретен обект на изследване са подчинените изречения за подчинените изречения за причина, цел и следствие в испанския език, разгледани поотделно и като част от обхвата на обусловеността. Предмет на дисертационния труд са формалните, семантичните и прагматичните аспекти на тези видове изречения.

Основна цел на изследването е да се проследи функционирането на инвариантните формално-семантични модели на подчинените изречения за причина, цел и следствие в различни комуникативни ситуации, като вниманието се фокусира върху обусловеността на тези модели от релевантните параметри на прагматичния контекст и върху извеждането на основните закономерности във взаимодействието им на синтагматичното равнище на изказа в условията на реална употреба. Въз основа на така формулираната цел авторката си поставя следните изследователски задачи:

- да изследва идейната среда, която обуславя смяната на научната парадигма, като целта е да се открият и систематизират основните тенденции в еволюцията на съвременната синтактична теория в езикознанието;
- да се осмислят в този контекст логиката на развитие основните постижения на съвременната прагматична теория въз основа на анализ на водещите прагматични концепции;
- да се анализират основните теоретични разработки, свързани с подчинените изречения за причина, цел и следствие в испанската и българската научна литература;
- да се формулират концептуалната рамка, понятийният апарат и методите на предлаганото изследване, необходими за анализа на събрания за целта емпиричен материал;

- да се открият причините за обособяване на вътрешни и външни конструкции за причина и цел и закономерностите на функционирането им в различни комуникативни ситуации, а също така и възможностите за комбинирането им;
- да се изследва влиянието на контекста върху темо-рематичното разпределение на информацията и върху структурирането и формалното представяне на причинно-следствените връзки в разглежданите подчинени изречения;
- да се систематизира взаимодействието на конструкциите от обхвата на обусловеността с комуникативните намерения на участниците в общуването и с избора на адекватни средства за тяхната реализация; да се систематизира функционирането на указаните модели в процеса на комуникация;
- да се моделира системното въздействие между формалните, семантичните, прагматичните и аргументативните аспекти на изказа и да се изведат основните му закономерности.

Анализът на емпиричния материал на испански език е в условията на реалното функциониране на езика според изискванията на комуникативно-функционалния подход. Този материал е ексцерпиран от художествени произведения на съвременни испански и латиноамерикански автори.

Първата глава на труда „Еволюция на лингвистиката и смяна на научната парадигма“ (с. 13-55) се прави обзор на идейната среда и се анализират основните теоретични разработки, довели до смяната на научната парадигма в езикознанието. Дисертантката тълкува тази смяна с оглед на логиката на развитие в исторически план на лингвистичната теория в посока на промяна на акцента от синтаксис към семантика към прагматика. Докато в началото на разгръщане на изследванията на езика като семиотична система вниманието на изследователите се фокусира върху функционирането на системата, изолирана от контекста, в средата на миналия век акцентът се пренасочва върху анализ на отношенията между езикови структури и структура на действителността, т.е. към семантичните измерения на езиковия знак, а по-късно постепенно се преминава към изследвания, в които основно се обръща внимание на прагматичния контекст на неговото функциониране. При такъв подход на преден план излизат инференциалните модели на езиковата употреба за сметка на конвенционалните.

Смисълът на направения екскурс из историята на езиковедската теория е, че анализът на подчинените изречения в испанския език следва указаните етапи на еволюцията на идеите в лингвистиката и по такъв начин осмисля и обсъждането им в рамките на дисертацията. На преден план при това положение изпъкват ключови прагматични понятия като актуално членение, речеви актове, имплицатури, фонові знания, аргументативни маркери и стратегии за вежливост.

Във втората глава на дисертацията „Подчинени изречения за причина в испанския език“ (с. 56-105) се проследява еволюцията на възгледите за характера и видовете причинни изречения. На базата на представените теоретични възгледи на испански, български и английски лингвисти, които са се занимавали с характера на причинно-следствената връзка и възможностите за нейното изразяване в езика, тъй както те се илюстрират с емпиричен материал от испанския език, дисертантката достига до няколко съществени извода с приносен характер. На първо място това се отнася до задълбочаването на нашите представи за начина на функциониране на изреченията за причина чрез включването в обсега на анализа на имплицитната информация, която се привлича за тяхното формулиране и тълкуване. Фоновите знания на комуникантите са тези, които позволяват да се установи връзка между причина и

следствие. Независимо от вида си, всички изречения за причина по един или друг начин реализират аргументативната функция на езика (с. 102).

На второ място в дисертацията на фона на множеството класификации на изреченията за причина се изтъква и последователно се прилага тълкуването им от комуникативна гледна точка. Именно функционално-прагматичните различия се оказват ключов критерий за обособяване на различни видове измежду тях. Например въвеждането на имплицитен глагол за речева дейност, на който е подчинено изречението, позволява да се разграничи вътрешната от външната каузация. Ясно при това положение се вижда, че използването на комуникативен подход към анализа на традиционни синтактични категории повишава обяснителната сила на лингвистичната теория.

На трето място, в дисертацията се констатира, че в синтактичната конвенция натрупването на конструкции, съдържащи елементи от обхвата на причинността, се дължи на необходимостта да се търсят формални алтернативи при формулиране на аргументативни структури, които не се изчерпват с тясно разбираните причинно-следствени връзки.

На четвърто място се прави връзка между изреченията за причина и речевите актове по линията на имплицирание и/или експлицирание на комуникативните намерения и мотиви на ангажираните в общуването комуниканти. Така например и при молба, и при съвет говорещият осъзнава необходимостта от предоставянето на допълнителна информация на слушащия, която да мотивира отпращането ѝ/му.

От значение за начина на съчленяване и използване на синтактичните конструкции се оказват и прагматичните стратегии за вежливост. Така например задпоставените конструкции за причина намират употреба за реализация на такива комуникативни цели, каквито са изразяване на извинение или оправдание. По този начин дисертантката ясно демонстрира, че изреченията за причинно-следствени отношения играят важна роля не само в тесния, но и в широкия смисъл с оглед реализацията на комуникативни стратегии по време на вербално общуване.

В третата глава на дисертацията „Подчинени изречения за цел и следствие в испанския език“ (с. 106-147) се обсъждат два различни вида подчинени изречения с ориентацията, че това, което ги обединява, е тяхната насоченост към бъдещето и фактът, че и при двата вида можем да говорим за цел, като при финалните конструкции резултатът от действието, посочено в главното изречение, може да бъде реален или потенциален, а при илативните той винаги е постигнат. Тук отново се разглеждат основни подходи при тълкуването на тези конструкции в испанската, българската и англоезичната езиковедски традиции. Обсъждат се примери от ексцерпирания за целта корпус.

Приноси в тази глава са следните резултати. На първо място това се отнася до регистрираната двузначност на някои съюзи за цел като *con tal de (que)*, която се сваля в контекста. Употребата на маркерите *porque* и *para que* за изразяване на цел се обуславя от рекцията на глагола, на който са подчинени изреченията, които въвеждат, и т.н. На тази основа се прави обобщението, че от семантична гледна точка финалните изречения могат да се комбинират с различни значения и целта да бъде представена като желание, следствие или полза. Посочените комбинации могат да се допълват също така от комуникативни смисли, които се маркират чрез емфатични конструкции и различни словоредни модели, отразяващи темо-рематичното разпределение на информацията в процеса на аргументация (с. 144-5).

На второ място се обсъжда прагматичният характер на илативните изречения и се посочва, че съюзите, които ги въвеждат, могат да се тълкуват като два вида конектори. В единия случай те са свързани с процеса на аргументацията и с

организацията на самия текст. В другия случай те отразяват взаимодействието между имплицитния и експлицитния контекст в комуникативната ситуация.

На трето място се констатира, че при комбинирането на вътрешни и външни финални изречения се наблюдава сложно взаимодействие между експлицитната и имплицитната информация, което се удостоверява с подходящи примери от ексцерпирания езиков материал.

На четвърто място се прави аргументирана разлика между изречения за подчертано следствие и за логично следствие. Първият вид се определя от елемент от главното изречение, т.е. следствието е вътрешно, тъй като произлиза от информация, посочена в предното изречение. Вторият посочва дедуктивно изведеното заключение.

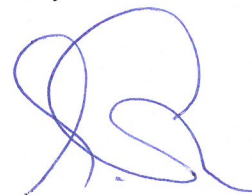
Трета глава завършва с обобщения извод, че колкото по-комплексна е причинно-следствената връзка между именуваните събития, толкова по-обусловени едно от друго се оказват именуваните изречения. В такива случаи имплицитните аргументи и заключения са обикновено споделени от участниците в разговора, а при нужда се експлицират от говорещия с оглед обосноваването на причинно-следствените връзки (с. 146).

В Заключението (с. 148-154) се правят обобщения, свързани с преориентацията на лингвистиката към комуникативния аспект на езика въобще и с оглед на обсъдената в дисертацията тематика. Посочва се, че набелязаните изследователски задачи са изпълнени.

Авторефератът отговаря на съдържанието на труда. Авторката има общо пет публикувани научни статии по темата на дисертацията.

Посочените качества на дисертационния труд на тема „Формални, семантични и прагматични аспекти на подчинените изречения за причина, цел и следствие в испанския език“ ми дават основание убедено да препоръчам на научното жури да присъди на докторантката **Мартина Танева Нинова** образователната и научна степен „доктор“.

Подпис:

(М. Стаменов)

03.09.2016 г.